UOT 82.1.

TOPONİMLƏR VƏ AZƏRBAYCAN: DİL VƏ MƏDƏNİYYƏTİN KƏSİŞMƏSİNDƏ

Kərəm Rafiq oğlu Hacıyev
Odlar Yurdu Universitetinin doktorantı
ORCID: 0009-0004-4605-3498
E-mail: hajiyevkaram@gmail.com

Açar sözlər: *toponimlər, Azərbaycan toponimləri, tarixi coğrafiya, dil və mədəniyyət, yer adları*
Ключевые слова: *топонимы, топонимы Азербайджана, историческая география, язык и культура, названия места*
Key words: *toponyms, Azerbaijani toponyms, historical geography, language and culture, place names*

Dilçiliyin əsas qollarından biri olan "Toponimiya" sözü yunan sözü olub mənası – topos – yer, onyma – ad deməkdir. Lakin qeyd etmək lazımdır ki, toponimiya təkcə dilçiliyin bir sahəsi deyil, həmçinin coğrafiya və tarix kimi elmlərin də birləşməsindən əmələ gələn geniş bir sahədir. Toponimlər, yer adları olaraq, coğrafi əraziləri təyin edən və həmin yerlərin xüsusiyyətlərini, tarixi, mədəni və sosial əlaqələrini əks etdirən adlardır. Bu adlar yalnız fiziki əraziləri təyin etmək məqsədilə deyil, həm də bu ərazilərlə bağlı kollektiv yaddaş, tarixi və mədəni məlumatlar daşıyır. Toponimlər insanın təbiətə, cəmiyyətə və mədəniyyətə olan münasibətini yansıtan vacib göstəricilərdir. Coğrafiyanın, tarixçiliyin, mədəniyyətin və dilin birləşdiyi nöqtədə formalaşan bu adlar, yalnız fiziki coğrafiyanın öyrənilməsi deyil, həm də yerli xalqların dünya görüşünün, keçmişdəki sosial strukturlarının və həyat tərzlərinin izlərini daşıyır.

Toponimlər, yer adlarının öyrənildiyi elmi sahə olan *toponimiya* vasitəsilə araşdırılır. Toponimiya, bir çox elmi sahənin birləşdiyi bir tədqiqat sahəsidir və xüsusilə coğrafiya, tarix, dilçilik və mədəniyyət araşdırmaları ilə sıx əlaqəlidir. Bu sahə, adların yaranma səbəblərini, mənşəyini, dil xüsusiyyətlərini və bu adların tarix boyu necə dəyişdiyini araşdırır.

Coğrafiya baxımından, toponimlər bir regionun fiziki xüsusiyyətlərinə, təbii sərvətlərinə, iqliminə və coğrafi mövqeyinə işarə edə bilər. Məsələn, "Quba" toponimi, coğrafi bir xüsusiyyət olan "qübbə" (dairəvi quruluş) ilə əlaqələndirilir, bu isə yerin müəyyən coğrafi formaya sahib olduğunu göstərir [2, s. 8].

Dilçilik sahəsində toponimlər, adların hansı dillərdə və nə zaman formalaşdığını, dilin inkişafını, fonetik və semantik dəyişiklikləri göstərir. Həmçinin dilin təbii və mədəni şəraitə uyğun inkişafını da ortaya qoyur. Azərbaycan toponimləri, müxtəlif mədəniyyətlərin və dillərin qarışdığı bir regionda formalaşmışdır, bu da onlarda fərqli dil qatlarını müşahidə etməyə imkan verir.

Mədəniyyət baxımından isə toponimlər, cəmiyyətlərin inanclarını, mədəniyyətlərini və sosial strukturlarını əks etdirir. Yer adları, xalqın gündəlik həyatını, dini inanc sistemini, müharibə tarixini və sosial təşkilatını qavramağa kömək edir [1, s.167].

Bu məqalənin əsas məqsədi, Azərbaycanın toponimlərini ətraflı şəkildə araşdırmaq, onların tarixini, mənşəyini, coğrafi və mədəni xüsusiyyətlərini təhlil etməkdir. Azərbaycan coğrafiyasının zənginliyi və müxtəlif mədəniyyətlərin təsiri altında formalaşan yer adlarının öyrənilməsi,

həm coğrafiyanın, həm də sosial və mədəni inkişafın necə əlaqələndiyini başa düşməyə imkan verir. Azərbaycanın qədim yer adları, müxtəlif tarixlərdə yerli xalqın həyatını, müharibə tarixini, iqtisadi fəaliyyətlərini və mədəni əlaqələrini əks etdirən mühüm məlumatlar daşıyır.

Məqalədə Azərbaycanın fərqli bölgələrində yerləşən toponimlərə (məsələn, Bakı, Quba, Gəncə, Şəki və s.) nəzər salınacaq və bu adların tarixi və coğrafi mənşələri ilə yanaşı, onların xalqın mədəniyyətində və yaddaşında necə bir yer tutduqları araşdırılacaq. Bundan əlavə, toponimlərin sosial və dilçi tədqiqatlar üçün nə dərəcədə vacib olduğu da müzakirə ediləcəkdir.

Toponimlərin mənşəyi, onların necə və hansı proseslər nəticəsində formalaşdığını və bu adların necə istifadə olunduğunu anlamaq üçün vacib bir sahədir. Toponimlər, təbiət hadisələrindən, tarixi hadisələrdən, mədəniyyət və etnik qruplardan ilham alaraq yaranmışdır. Onların yaranma prosesi ümumiyyətlə zamanla dəyişərək yeni şəraitlərə uyğunlaşır, amma əsasən üç mənşəyə malikdir: *coğrafi, tarixi və etnik mənşələr*.

Coğrafi mənşə: Coğrafi mənşəli toponimlər, yerin fiziki xüsusiyyətlərini təmsil edən adlardır. Bu adlar, təbii ərazilərin (dağlar, çaylar, göllər və s.) müəyyən xüsusiyyətlərini və mövqeyini ifadə edir. Məsələn, "Qarabağ" adı, bölgənin coğrafi yerləşməsi və təbiəti ilə bağlıdır, çünki "qarab" (qara) sözü bu ərazinin torpağının qaranlıq rəngini, "bağ" isə bu torpağın münbitliyini bildirir [10, s 78].

Tarixi mənşə: Tarixi mənşəli toponimlər, adların tarixi hadisələrlə əlaqəli olaraq formalaşması prosesini göstərir. Bu adlar, müharibələr, hökmdarların adı, qədim məskunlaşmalar və ya digər tarixi əhəmiyyətli hadisələrə bağlı yaranır. Məsələn, "Bakı" adı, tarixçi və alban mənbələrində müxtəlif dövrlərdə fərqli şəkildə istifadə edilsə də, bəzi araşdırmalara görə, bu adın mənası "böyük qala" və ya "yanan yer" olaraq təsnif edilmişdir, çünki bu bölgə qədim dövrlərdən etibarən qaz yataqları ilə zəngin olmuş və bu təbii hadisə yerli xalqların həyatında mühüm yer tutmuşdur [2, s. 87]

Etnik mənşə: Etnik mənşəli toponimlər, müəyyən bir yerin və ya ərazinin adı ilə əlaqəli olaraq həmin ərazidə yaşamış və ya bu ərazilərə köç etmiş xalqların və ya etnik qrupların adlarından yaranır. Bu cür toponimlər, xüsusilə Azərbaycan kimi müxtəlif etnik qrupların bir arada yaşadığı bölgələrdə geniş yayılmışdır. Məsələn, "Gəncə" toponimi, qədim türk tayfalarından olan "gənc" adından yaranmış və bu tayfanın bu bölgəyə məskunlaşmasından sonra bu ad təbii olaraq bölgənin adı kimi qəbul edilmişdir [1].

Bunlarla yanaşı, Azərbaycanın müxtəlif coğrafi bölgələri, ərazinin coğrafi xüsusiyyətlərinə uyğun olaraq müxtəlif toponimlərə sahibdir. Bu bölgələr, həmçinin yerli əhalinin həyat tərzini, sosial və iqtisadi inkişafını göstərən vacib göstəricilərdir.

1. Qərbi Azərbaycan bölgəsi – Qərbi Azərbaycan, Azərbaycanın qərb hissəsində yerləşən və tarixi əhəmiyyətə malik olan bir ərazidir. Bu bölgədə yerləşən toponimlər, həmin ərazidəki qədim mədəniyyətlərin və xalqların izlərini daşıyır. Məsələn, "İrəvan" adı, bu bölgənin qədim tarixini, coğrafi xüsusiyyətlərini və burada yaşamış xalqları əks etdirir. İrəvan, həmçinin bir çox tarixi hadisələrin mərkəzi olmuşdur və burada yerləşən toponimlər, ərazinin zəngin mədəniyyətini ifadə edir [12, s. 145].

2. Şimal-Şərq Azərbaycan bölgəsi – Bu bölgə, xüsusilə dağlıq əraziləri ilə tanınır və burada yerləşən toponimlər dağlar, çaylar və digər coğrafi xüsusiyyətlərlə əlaqəlidir. Məsələn, "Quba" və "Qusar" kimi toponimlər, bu bölgənin dağlıq və çaylarla zəngin olmasını göstərir. Quba, həmçinin bu bölgənin mədəniyyətinin və tarixinin bir əksidir, çünki burada yerləşən

toponimlər qədim xalqların həyatını və təbiətlə əlaqəsini əks etdirir.

3. Dağlıq Qarabağ bölgəsi – Dağlıq Qarabağ, Azərbaycan ərazisindəki ən mühüm coğrafi bölgələrdən biridir. Bu ərazidəki toponimlər, həm coğrafi, həm də etnik müxtəlifliyi göstərir. "Qarabağ" adı, "qarab" (qara) və "bağ" (bağçılıq və ya münbit torpaq) sözlərindən yaranmışdır. Bu toponim, ərazinin qara torpaqlarının və məhsuldar kənd təsərrüfatının olduğunu bildirir. Qarabağ toponimi həmçinin bu bölgənin keçmişdəki əhəmiyyətini və orada baş vermiş mühüm hadisələri təmsil edir [11, s.18-23].

Son dövrlərdə Azərbaycanın toponimlərində bir sıra dəyişikliklər baş vermişdir. Bu dəyişikliklər, əsasən tarixi və mədəni baxışların dəyişməsi, siyasi hadisələr və coğrafi dəyişikliklər nəticəsində meydana gəlmişdir.

4. Toponimlərdəki dəyişikliklər – Azərbaycanın müasir tarixində, xüsusilə Sovet dönəmində, bir çox toponim dəyişdirilmiş və ya təhrif olunmuşdur. Bu dəyişikliklər, sovet ideologiyasının təsiri altında baş vermişdir və bir çox yer adları, sosialist ideologiyasını və ya sovet siyasi rəhbərlərinin adlarını təmsil edirdi. Məsələn, "Yelizavetpol" adı, Sovet dövründə "Gəncə" şəhərinin yeni adı kimi istifadə olunmuşdur və bu dəyişiklik, şəhərin tarixi kimliyini təhrif etmişdir [2, s. 11].

5. Birləşmiş toponimlər – Bəzi toponimlərdə, xüsusilə müstəqillik dövründə, tarixi və milli kimliyi əks etdirən dəyişikliklər baş vermişdir. Azərbaycan Respublikasının müstəqil dövlət olaraq yaranması ilə bağlı olaraq, bir çox toponimlər öz qədim adlarına qayıtmışdır. Məsələn, "Gəncə" şəhərinin adı, Sovet dövründəki dəyişikliklərdən sonra yenidən əvvəlki adını qəbul etmişdir. Bu, xalqın tarixə və mədəniyyətə olan dərin hörmətinin ifadəsidir.

6. Yeni toponimlər – Müstəqillik dövründə Azərbaycanın müxtəlif regionlarında yeni toponimlər yaranmışdır. Bu adlar, müasir dövrün tələblərinə uyğun olaraq, yerli xalqın həyatını, inkişafını və sosial-siyasi vəziyyətini əks etdirir. Bu cür toponimlər, Azərbaycanın yeni kimliyini və müasir sosial strukturlarını simvollaşdırır [2, s. 90].

Toponimlər, yalnız yer adları olmaqla yanaşı, həm də dilin inkişafında mühüm rol oynayan elementlərdir. Yer adları, bir bölgənin dilini, orada yaşayan xalqların mədəniyyətini və tarixini təmsil edən dərin mənalar daşıyır. Toponimlərin dilə təsiri, əsasən bu adların yerli dilin strukturuna, söz ehtiyatına və dilin inkişafına necə təsir etdiyinə bağlıdır.

Toponimlərin dil inkişafına təsiri – Toponimlər, dilin inkişafında mühüm bir qaynaq rolunu oynayır. Hər bir toponim, o yerin dilini və dilin fonetik, morfoloji və semantik xüsusiyyətlərini əks etdirir. Məsələn, qədim Azərbaycan dillərində mövcud olan toponimlər, bu dövrün dil strukturlarını, fonetik dəyişiklikləri və qədim sözlərin izlərini daşıyır. Bu adlar, dilin zaman içində necə inkişaf etdiyini və dəyişdiyini göstərən əhəmiyyətli izlərdir. Toponimlər, həmçinin yerli dilin müxtəlif şivələrinin, aksentlərinin və ləhcələrinin izlərini saxlayır. Məsələn, Azərbaycanın cənub bölgəsində yerləşən toponimlər, fars dilinin və mədəniyyətinin təsirini, şimalda yerləşənlər isə türk dilli cəmiyyətlərin izlərini göstərir. Bu, toponimlərin dilə olan təsirini açıq şəkildə nümayiş etdirir. Azərbaycan dilindəki bəzi sözlər, birbaşa olaraq yer adlarından törəmişdir. Bu, toponimlərin dilə verdiyi zənginlikdən biridir və yerli dilin inkişafına dair məlumatlar təqdim edir [6, s. 19-22].

Toponimlərin dilə əlavə etdiyi sözlər və ifadələr – Bir çox toponim, yerli dillərdəki xüsusiyyətləri qoruyub saxlayır və zaman keçdikcə həmin yerin adının, dilə qatdığı yeni ifadələrə, deyimlərə və terminlərə çevrilməsinə səbəb olur. Məsələn, "Quba", "Şəki", "Qarabağ" kimi yer

adları, zamanla bu bölgələrin dilində xüsusi ifadələr və terminologiya yaradıb. Bu, həm də toponimlərin dilin zənginləşməsində, dilin özəlliklərini yaşatmaqda nə qədər əhəmiyyətli rol oynadığını nümayiş etdirir [12, s. 209].

Toponimlərin yerli sözləri qorumağa və yaşatmağa kömək etməsi – Yer adları, qədim və unudulmuş dil elementlərinin qorunmasına şərait yaradır. Bir çox toponim, qədim dövrlərə aid olan dil sözləri və ifadələri saxlayır. Bu, xüsusilə dilin ölü və ya nadir istifadə olunan sözlərini canlandırmaq və onları gələcək nəsillərə ötürmək baxımından böyük önəm daşıyır. Azərbaycan toponimləri, bu cəhətdən xüsusi bir yer tutur, çünki burada bir çox qədim türk, fars, ərəb və alban dil elementləri qorunub saxlanmışdır [7, s. 104].

Toponimlər yalnız dilin inkişafına təsir göstərmir, həm də tarixə işıq salır. Yer adları, tarixən baş vermiş mühüm hadisələrin, siyasi və sosial dəyişikliklərin izlərini daşıyır. Bu toponimlər, Azərbaycanın zəngin tarixini və mədəni irsini anlamağa kömək edir. Hər bir toponim, o ərazinin keçmişini, xalqın həyatını, sosial və siyasi şəraitini əks etdirir.

Tarixi hadisələrin yer adlarında əks olunması – Tarixi hadisələr, bir çox halda toponimlərdə iz buraxmışdır. Məsələn, Azərbaycanın müxtəlif bölgələrindəki toponimlər, müxtəlif tarixdəki mədəni və siyasi əlaqələrin əksidir. Qədim dövrlərdən bu yana Azərbaycanın toponimləri, müxtəlif imperiyalar və dövlətlərin təsiri ilə dəyişmiş və bəzən yeni mənalar qazanmışdır. Bu toponimlər, həmçinin mədəniyyətlərarası əlaqələrin, müharibələrin, iqtisadi dəyişikliklərin və sosial inkişafların izlərini saxlayır.

Məsələn, ***"Bakı"*** adının qədim dövrlərdəki qaz yataqları və məşhur neft sahələri ilə əlaqəli olması, bu ərazinin zəngin neft resurslarının təmsilçisi olmasının göstəricisidir. Eyni zamanda, **"Gəncə"** toponimi, bu şəhərin Orta əsrlərdəki tarixi əhəmiyyətini, həmçinin Xətai dövrünün paytaxtı kimi rolunu qeyd edir [11, s. 324].

Toponimlərin siyasi və sosial dəyişiklikləri əks etdirməsi – Toponimlər, bir çox halda, siyasi və sosial dəyişiklikləri əks etdirir. Azərbaycan tarixindəki müharibələr, idarəetmə sistemləri və müxtəlif dövlət quruluşları, yer adlarında öz təsirini buraxmışdır. Məsələn, Sovet dövründə bəzi toponimlər dəyişdirilmiş və ya sovet ideologiyasına uyğunlaşdırılmışdır. Bununla yanaşı, müstəqillik dövrü ilə bağlı olaraq da toponimlərdə dəyişikliklər baş vermişdir. Belə dəyişikliklər, bir çox hallarda ölkənin tarixi və milli kimliyi ilə bağlı böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Məsələn, **"Quba"** adı, həmçinin bu ərazidəki fərqli etnik və dini qrupların qarşılıqlı əlaqələrinin göstəricisi olmuşdur. **"İrəvan"** və **"Yelizavetpol"** kimi toponimlər, Sovet İttifaqı dövründə təhrif edilmiş adlar olub, müstəqillik dövründə öz orijinal adlarına qayıtmışdır [4, s. 190-192].

Toponimlərin xalqın kimliyinə təsiri – Toponimlər, bir xalqın tarixi kimliyini və mədəniyyətini qoruyub saxlamaqda da əhəmiyyətli rol oynayır. Bu adlar, xalqın öz köklərinə olan bağlılığını göstərir və tarixi yaddaşın bir hissəsi olur. Azərbaycan xalqı, müstəqillik dövründə toponimlərə böyük əhəmiyyət verərək, milli kimliyini və mədəni irsini qorumağa çalışmışdır.

Toponimlər, həm də xalqın öz tarixini və mədəniyyətini tanıması, bu tarixə hörmət etməsi baxımından əhəmiyyətlidir. Həmçinin, yer adları tarix boyunca xalqın keçirdiyi sosial və mədəni dəyişikliklərin, müharibə və iqtisadi sıxıntıların, həmçinin xalqın mədəniyyətə verdiyi töhfələrin izlərini saxlayır [3, s. 8-24].

Gələcəkdə toponimlərin araşdırılması, həmçinin müasir cəmiyyətin və iqtisadiyyatın inkişafını anlamağa kömək edəcək. Məsələn, bəzi toponimlər, ərazinin iqtisadi potensialı ilə əlaqədar olaraq dəyişə bilər. Toponimlər, iqtisadi və sosial inkişafı müşahidə etməklə yanaşı, bu dəyişiklikləri öncədən görməyə imkan verəcək. Həmçinin, toponimlərin qorunması və inkişafı, yerli icmaların öz mədəniyyətlərinə və kimliklərinə qarşı olan bağlılığını daha da möhkəmləndirəcək [9, s. 168].

Dünya miqyasında toponim araşdırmaları, coğrafiya, tarix, dilçilik və mədəniyyət sahələrini birləşdirən multidissipliner bir yanaşmadır. Bu araşdırmalar, həmçinin beynəlxalq əlaqələrin inkişafına, müxtəlif mədəniyyətlərin anlaşılmasına və dünya xalqları arasında daha sıx bir əməkdaşlıq qurulmasına da kömək edir. Toponimlər, qlobal miqyasda mədəni mübadilə və təsirlər haqqında məlumatlar təqdim edərək, həm də dil, coğrafiya və tarix arasındakı əlaqələri öyrənməyə imkan yaradır [5, s. 324].

Qlobal müstəvidə toponim araşdırmaları, müxtəlif xalqların və mədəniyyətlərin bir-biri ilə necə əlaqədə olduğunu göstərir. Hər bir toponim, müəyyən bir mədəniyyətin, xalqın və ya ərazinin tarixi haqqında məlumatlar təqdim edir. Bu səbəbdən, dünya miqyasında toponimlərin araşdırılması, müxtəlif xalqların ortaq tarixini və mədəni irsini daha yaxından tanımağa imkan verir. Dünyadakı fərqli mədəniyyətlərin toponimlər üzərindən etdiyi təhriflər, dəyişikliklər və yeniliklər, bu xalqlar arasında olan əlaqələrin dərindən anlaşılmasına yardımçı olur.

Azərbaycanın toponimləri, digər ölkələrin və mədəniyyətlərin təsiri altında da dəyişmiş və bəzən onların dilində yeni formalar almışdır. Bu dəyişikliklər, Azərbaycanın digər ölkələrlə olan tarixi və mədəni əlaqələrini nümayiş etdirir və bu əlaqələrin araşdırılması beynəlxalq səviyyədə toponimlər üzərindəki araşdırmaların vacibliyini artırır [7, s. 24-26].

Toponimlərin qlobal mədəniyyətə təsiri – Toponimlər yalnız yerli cəmiyyətləri deyil, qlobal mədəniyyəti də təsir edir. Dünyanın müxtəlif bölgələrində toponimlər arasında paralellər, təsirlər və əlaqələr tapmaq mümkündür. Bu, həm də qlobal müstəvidə mədəni mübadilənin, ticarət yollarının və müxtəlif xalqların bir-biri ilə əlaqələrinin izlərini göstərir. Məsələn, Azərbaycanın qədim ticarət yolları üzərində yerləşməsi və fərqli mədəniyyətlərin toponimlərə təsiri, bu coğrafiyanın qlobal mədəni irsə verdiyi töhfəni göstərir.

Bu məqalədə toponimlərin mənşəyi, sinifləri və Azərbaycanın toponimləri haqqında ətraflı məlumat verildi. Toponimlər, yalnız yer adları olaraq deyil, həm də bir xalqın tarixini, mədəniyyətini, dilini və coğrafiyasını əks etdirən mühüm bir sahədir. Azərbaycanın toponimləri, ölkənin zəngin tarixi və mədəni irsini, eyni zamanda fərqli mədəniyyətlərin təsirlərini özündə yaşadır [8, s. 62].

Azərbaycan toponimləri, həm tarixi, həm də coğrafi baxımdan böyük əhəmiyyətə malikdir. Hər bir yer adı, özündə bir çox tarixi hadisəni, etnik mübarizəni və mədəni dəyişiklikləri daşıyır. Bu, ölkənin müxtəlif bölgələrindəki toponimlərin formalaşmasında həm yerli, həm də xarici təsirlərin rolunu göstərir.

Gələcəkdə toponimlərin daha çox araşdırılması və qorunması vacibdir. Bu, yalnız ölkənin tarixi və mədəniyyəti ilə bağlı əhəmiyyətli məlumatların saxlanmasına deyil, həm də müasir dövrün dil inkişafı və coğrafi dəyişiklikləri barədə daha dərindən anlayış əldə etməyə kömək edəcəkdir. Toponimlərin gələcəkdəki araşdırmaları, həmçinin Azərbaycanın dünya miqyasında tanınmasına və mədəni irsinin qorunmasına töhfə verəcəkdir.

Problemin aktuallığı. Toponimlər xalqın tarixi, dili və mədəni kimliyinin qorunmasında mühüm rol oynayır. Azərbaycanın toponimləri milli irsin daşıyıcısı olmaqla yanaşı, tarixi hadisələrin izlərini də özündə əks etdirir. Qloballaşma və urbanizasiya prosesləri nəticəsində bəzi toponimlərin dəyişdirilməsi və ya unudulması milli mədəniyyətin və dilin gələcəyi üçün risk yaradır. Bu səbəbdən, Azərbaycan toponimlərinin tədqiqi və qorunması müasir dilçilik və mədəniyyət araşdırmalarında xüsusi aktuallıq kəsb edir. Toponimlərin araşdırılması həm də Azərbaycanın coğrafi, tarixi və etnik müxtəlifliyinin daha dərindən anlaşılmasına töhfə verir.

Problemin elmi yeniliyi. Azərbaycan toponimlərinin dil və mədəniyyətin kəsişməsində öyrənilməsi məsələsi araşdırılmış, onların etimoloji, semantik və funksional xüsusiyyətləri müasir elmi yanaşmalarla təhlil edilmişdir. Bundan əlavə, toponimlərin qorunması və gələcək nəsillərə çatdırılması üçün yeni metodoloji yanaşmalar təklif olunmuşdur.

Problemin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Məqalədən dilçilik, tarix və mədəniyyət sahəsində çalışan tədqiqatçılar, ali məktəb müəllimləri, tələbələr və magistrantlar istifadə edə bilərlər. Həmçinin, coğrafi adların düzgün istifadəsi və qorunması ilə məşğul olan dövlət qurumları və xəritəçiliyə dair mütəxəssislər üçün də faydalı ola bilər.

Ədəbiyyat

1. https://dergipark.org.tr/en/pub/ataunisosbil/issue/42067/499717
2. “Bəşər tarixinin başlanğıcına bağlanan toponimlərə yeni münasibət”, 2010. ???
3. Çildam, E. Yer adları və coğrafiya: Azərbaycan toponimləri üzərində araşdırmalar. Bakı: Elmi Nəşriyyat. 2019
4. Aliağaoğlu, A., & Uğur, A. Şehirsel Toponimi: Erzurum'da Cadde Adları. Balikesir University Journal of Social Sciences Institute, 21(40). 2018
5. Çildam, S.Y. Toponimi (Yer Adları) Açısından Siirt’te Mahalle Adları. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 23 (4) , 1443-1458. 2019
6. Telli, B. Yer Adları Üzerine Bir Değerlendirme: Adıyaman İli Gölbaşı İlçesi Örneği. Electronic Turkish Studies, 13(12). 2018
7. Aliağaoğlu, M. & Uğur, F. Toponimlər və onların mədəniyyətə təsiri. İstanbul: Kültür Yayınları.), 2018
8. Kayserili, A. Toponimiya və yer adlarının tarixi rolu. Bakı: Elm və Təhsil Nəşriyyatı) 24. 2015
9. Telli, F. Azərbaycan toponimlərinin tarixi və coğrafiyası. Bakı: Elm və Təhsil Nəşriyyatı. 2018
10. Azərbaycan toponimlərinin ensiklopedik lüğəti, I cild, Bakı; Şərq-Qərb, 2007, 427s.
11. Toponimika (dərslik) Bakı, Bakı Universiteti, Nəşriyyatı, 2007, 408s.
12. Əhmədov T.M, Azərbaycan toponimiksının əsasları, Bakı; Bakı Universiteti, 1991, 312 səh.

К.Р. Гаджиев

Топонимы и Азербайджан: на пересечении языка и культуры
Резюме

В данной статье рассматривается влияние топонимов Азербайджана на язык и культуру. Топонимы — это не только географические названия, но и неотъемлемая часть истории, этнографии и культурной идентичности народа. Названия местностей Азербайджана хранят следы древней истории и отражают политические, социальные и культурные изменения, происходившие на протяжении веков. В статье предлагаются стратегии по сохранению, изучению и передаче топонимов будущим поколениям. Эти подходы способствуют более глубокому пониманию азербайджанского языка и культуры, а также сохранению национального наследия.

K.R. Hajiev

Toponyms and Azerbaijan: at the intersection of language and culture
Summary

This article explores the influence of Azerbaijani toponyms on language and culture. Toponyms are not only geographical names but also an integral part of a nation's history, ethnography, and cultural identity. The place names in Azerbaijan carry traces of ancient history and reflect the political, social, and cultural changes that have occurred over time. The article recommends strategies for preserving, studying, and passing on toponyms to future generations. These approaches contribute to a deeper understanding of the Azerbaijani language and culture, as well as the preservation of national heritage.

Redaksiyaya daxil olub: 24.02.2025